

СТАНОВИЩЕ

От: доц. д-р Мирослав Митъов Димитров – член на научно жури, определено със Заповед № РР33-1978/19.05.2017 г., издадена от Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски”

Относно: Дисертационен труд на тема **„НЕИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДОГОВОРА ЗА ОРГАНИЗИРАНО ТУРИСТИЧЕСКО ПЪТУВАНЕ И ОТГОВОРНОСТТА НА ТУРОПЕРАТОРА ЗА ВРЕДИ”** с автор **Таня Венциславова Йончева**, представен за публична защита пред научно жури за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 3.6. „Право” по научна специалност 05.05.08. „Гражданско и семейно право”

1. Общи бележки относно актуалността, значимостта и съдържанието на дисертацията

1.1. Дисертационният труд на Таня Венциславова Йончева е посветен на двете най-важни от практическа гледна точка групи проблеми, свързани с договора за организирано туристическо пътуване – неизпълнението му и отговорността на туроператора за вреди. Темата е актуална и практически значима. Това произтича най-вече от обстоятелството, че туристическата индустрия се развива с възходящ тренд и ускорени темпове в последните години и формира значителен дял (около 10 %) от брутният национален продукт на Република България. Естествено е договорноправните форми, в които се обличат обществените отношения в тази сфера, да привличат вниманието на изследователи и практики, тъй като договори за организирано туристическо пътуване масово се сключват както от български граждани за посещение на чужди страни, така и от чужди граждани за посещение у нас с цел туризъм. Множество са проблемите, които сключването, изпълнението, евентуалното неизпълнение на тези договори и причинените от това вреди поставят. Съществена част от тях вече са изследвани в редица публикации на съвременни български автори като Голева, П., Торманов, З., Бинева, В., Варадинов, О и др. представители на академичната общност. Независимо от това темата на дисертационния труд далеч не е изчерпана. Дори наличието на значителен брой публикации, свързани с темата, може да се разглежда и като предимство, тъй като вече са зададени своеобразни стандарти за задълбоченост на научното изследване и се открива поле за ползотворна научна дискусия по спорни въпроси. Авторът обаче сполучливо според мен стеснява предмета на своето изследване и се фокусира върху най-значимите и актуални от практическа гледна точка проблеми, свързани с договора за организирано туристическо

пътуване, а именно – неизпълнението на задълженията и отговорността за вреди на туроператора, които впрочем са и най-спорни.

1.2. Представеният за защита дисертационен труд е структуриран правилно и логически изчистено. Отделните структурни единици следват логично една след друга, балансирани са като обем и задълбоченост, като по този начин е постигната смислова цялост на работата. Изложението в общ обем от 227 стр., включващо и 274 бележки под линия, се състои от увод, три глави, разделени на параграфи, заключение, инкорпорирано в третата глава и списък на използваните литературни източници.

В глава първа са разгледани общи въпроси на договора за организирано туристическо пътуване. Направена е кратка историческа справка, определен е предмета на договора и му е направена правна характеристика. Дефиницията на договора е изведена на основата на нормативната разпоредба на чл. 82, ал. 1 от Закона за туризма (ЗТ), но е допълнена и доизяснена чрез особеностите на този специфичен договор. Специално внимание е отделено на новата правна рамка на пакетните туристически услуги от 2015 г., зададена от европейското законодателство. Определени са страните по договора и техните правни качества. Изяснено е действието на договора чрез правата и задълженията, които той поражда за страните, включително преддоговорните им задължения. Втората глава от изследването е посветена главно на неизпълнението на задълженията на туроператора. Тук са включени въпросите на реалното изпълнение и важното за практиката изменение на клаузи в договора, при наличие на предвидените в ЗТ предпоставки, което впрочем е известно отклонение, тъй като не кореспондира съвсем на заглавието на тази глава. Описани са по-нататък характерните форми на неизпълнение на задълженията на туроператора – отмяна на организираното пътуване, неизпълнение на значителна част от уговорените услуги и забавеното изпълнение. Накратко са обобщени правните последици от неизпълнението. Разгледано е и упражняването на правото на рекламация, уредено в Директива 90/314 ЕИО и чл. 92, ал. 1 и 2 ЗТ, чрез рекламационното производство за заявяване на претенции от страна на потребителя на туристически услуги, като е обсъден критично важният за практиката въпрос за последиците от липсата или късното уведомяване за недостатъци на предоставените услуги и заявяване от страна на потребителя на претенция за обезвреда. В третата глава е разгледана отговорността на туроператора за неизпълнение на договора за организирано пътуване. Тук авторът правилно е поставил акцент върху особеностите на договорната отговорност на туроператора за обезщетяване на вредите от неизпълнението, а не върху общите правила на договорната отговорност, въпреки че първите ги е анализирал и в съпоставителен план. В тази връзка обстойно са разгледани въпросите за обезщетяването на неимуществените

вреди от неизпълнението и обективния (безвиновен) характер на отговорността на туроператора. Изследвани са и изрично уредените от закона случаи, пораждащи задължение за поправяне на вредите в резултат на конкретни хипотези на неизпълнение – при значителна промяна на основни договорни клаузи, при отмяна на пътуването преди то да започне, при неизпълнение на значителна част от договорените услуги и при невъзможност за продължаване при започнало пътуване или отказ на потребителя от предприетите подходящи мерки за продължаване. Отделено е внимание и на възможностите туроператорът правомерно да ограничи своята отговорност за претърпените от потребителя вреди. В края на глава трета е включено заключението на работата, където са обобщени конкретните предложения на автора за усъвършенстване на българското законодателство, повечето от които са по мое мнение разумни и обосновани.

1.3. Като цяло дисертационният труд се отличава с богатство и многопластовост на разгледаните от автора хипотези. Езикът е прецизен, разбираем и четивен. Повечето от поддържаните от автора тези са логично и подробно аргументирани. Цялостното ми впечатление при прочита на дисертационния труд е, че авторът притежава задълбочени познания в сферата на частното право и способност за самостоятелни научни изследвания. Наред с това може да се отбележи, че авторът има поглед върху разглежданите въпроси и от практическа гледна точка, което му позволява да открие важните за практиката проблеми, да насочи изследователските си усилия върху тях и да предложи своята интерпретация, а там където е необходимо и да направи предложение за промяна в нормативната уредба или тълкувателната съдебна практика. Изложението показва също, че авторът умее да води етична и ползотворна задочна научна дискусия с цитираните от него автори, независимо дали споделя или оспорва тяхното становище по един или друг разглеждан от него в работата въпрос.

2. Научни и научно-приложни резултати

Дисертационният труд разкрива научни и научно-приложни резултати, които могат да бъдат определени като приноси в развитието на правната наука у нас. По-важните от тях според мен са следните:

2.1. Извършения цялостен анализ на правните белези на видовете субекти, които могат да бъдат страна по породеното от договора за организирано туристическо пътуване правоотношение;

2.2. Изясняването на понятието „потребител на организирано пътуване” и обосноваването страна като потребител на организираното пътуване да бъде юридическо лице с извеждане на специфичните особености на тази договорна връзка;

2.3. Добре обоснованата теза за неприложимост на чл. 66 от Закона за задълженията и договорите с основен аргумент, че услугите от туристическия пакет представляват самостоятелни престации, всяка от които може да се изпълни отделно;

2.4. Подробният анализ на специфичните форми на неизпълнение на договора за организирано пътуване, включително и чрез съпоставка с общите правила за неизпълнението на договорни задължения;

2.5. Детайлното изследване на случаите, при които могат да възникнат обосновани претенции за обезщетяване на неимуществени вреди, претърпени от потребителя на организираното туристическо пътуване, което е извършено в контекста на особения предмет и цел на договора, а именно да удовлетвори неимуществен интерес на страната по договора - потребител, като за целта е обсъдена и съществуващата българска и чуждестранна съдебна практика;

2.6. Изследване на въведеното от действащото потребителско право понятие „неравноправни клаузи” съобразно изискванията на Директива 93/13 ЕИО тогава, когато такива са включени в договор за организирано туристическо пътуване;

2.7. Направените разумни предложения за усъвършенстване на законодателството, уреждащо отношенията, породени от договор за организирано туристическо пътуване, сред които могат да се открият следните по-значими предложения: необходимостта от прецизиране на текста на чл. 95, ал. 1 ЗТ така, че в приложното ѝ поле да бъдат изрично включени проявите на некачествено изпълнение на дължимите услуги; разширяване на обхвата на задължението за оказване на съдействие на потребителя в хипотезите на чл. 93, ал. 4 ЗТ; изменение на чл. 94, ал. 1, изр. 2 ЗТ така, че горната граница на отговорността да не може да бъде по-малка от трикратния размер на общата цена на пътуването съобразно изискването на чл. 5, т. 2 изр. 4 от Директива 90/314 ЕИО; прецизирането на разпоредбата на чл. 94, ал. 4 ЗТ чрез замяната на термина „освобождават” с термина „ограничават” и др.

Изброените неизчерпателно научни и научно-приложни резултати на дисертационното изследване представляват по мое мнение оригинален принос в българската правна наука, като същевременно разкриват и практическата приложимост на изследването с оглед усъвършенстване на правната уредба.

3. Критични бележки и препоръки

Към дисертационния труд могат да се отправят и критични бележки и препоръки, част от които имат технически характер:

3.1. Липсва списък на използваните съкращения, а тези, които са използвани, са въведени в текста несистематично и непоследователно. В заключението липсва декларация за оригиналност, съобразно изискването на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. На места има разминаване на страниците, посочени в съдържанието и съответния параграф – напр. § 8.2 започва на с. 67 според съдържанието, а всъщност започва на 68 с.;

3.2. Заключението би трябвало да се обособи като отделна структурна единица на дисертацията и да му се придаде по-голяма тежест, тъй като именно в него традиционно се обобщават най-важните научни и научно-приложни резултати от извършеното изследване, а не само се правят предложения за усъвършенстване на законодателството и евентуално тълкувателната практика на съдилищата;

3.3. Ненужно голяма предвид зададения предмет на изследване е глава първа. Вместо това авторът е могъл да разгледа по-подробно особеностите на неизпълнението на договора, произтичащи от потребителския му характер и други правни последици при патологичното развитие на договорното правоотношение в резултат на неизпълнението – напр. възникване и упражняване на правото на разваляне на договора в различни хипотези (при обективна и при виновна невъзможност за изпълнение, както и в резултат от виновно неизпълнение); да се направи подробна съпоставка на развалянето с т.н. отмяна или отказ от договора; да се изследват възможностите за уговаряне на задатък, отмянина и неустойка; да се обсъди възможността и предпоставките за новиране на задължението на туроператора и тази на „даване вместо изпълнение” на първоначално уговореното, да се изследват последиците от изпадане на туроператора в несъстоятелност и др.;

3.4. Втора глава за пълнота и с цел изчерпване на предмета на изследване би трябвало да включва и формите на неизпълнение на задълженията на потребителя, които само са изброени на с. 68-69, както и последиците от това неизпълнение, въпреки че проблемите, свързани с неизпълнението на задълженията на потребителя са по-малозначителни;

3.5. Неправилно според мен се твърди, че особеност на отговорността на туроператора е това, че субект на отговорността е туроператорът, а не и преките доставчици на услуги (с. 143 - § 3.2 от гл. 3 и с. 17 от автореферата). Това не е особеност, а общо правило на договорната отговорност (което произтича от принципа, че договорите пораждат задължения за страните, които са ги сключили и съответно те носят отговорност за неизпълнението независимо дали се дължи на техни виновни действия/бездействия или такива на техни подизпълнители) и което правило в случая е приложимо и при

разглежданата отговорност за неизпълнение на договора за организирано туристическо пътуване;

3.6. Макар и достатъчно като брой източници (общо 125, от които 104 на български език, 21 на английски и немски езици и 1 на руски) авторът би могъл да дообогати използваните заглавия, вкл. монографии от съвременни автори, напр. Торманов, З. Прекратяване на договора. С.: Сиби, 2013, Марков, М. Даване вместо изпълнение. С.: Сиби, 2012 и др. Същото се отнася и за реферираната в работата българска и чуждестранна съдебна практика.

Направените в тази точка от становището ми критични бележки следва да се разглеждат главно като препоръки за прецизиране на изложението като структура и съдържание, както и за евентуалното му допълване, ако същото бъде предложено за публикуване, което препоръчвам на автора. Критичните бележки и препоръки обаче по никакъв начин не променят общото много добро впечатление от дисертационния труд, нито заличават достойнствата му и неговите съществени научни и научно-приложни резултати.

4. Заключение

С оглед на гореизложеното считам, че представеният за публична защита дисертационен труд отговаря на изискванията, уредени в чл. 6, ал. 3 от ЗРАСРБ и чл. 27 от Правилника за прилагането му. Затова давам положителна оценка по смисъла на чл. 10, ал. 1, изр. 2 ЗРАСРБ на защитавания труд, поради което убедено ще гласувам в подкрепа на предложението за даване на образователната и научна степен „доктор” на автора на дисертацията – Таня Венциславова Йончева по научната специалност 05.05.08. „Гражданско и семейно право” в професионално направление 3.6. „Право”.

12.06.2017 г.

Изготвил:

(доц. д-р Мирослав Димитров)